

Karl Radek (1919)

Vår kamrat Rosa Luxemburgs liv och kamp

Den 15 januari 1919 mördades två ledare för den tyska arbetarrörelsen, Rosa Luxemburg och Karl Liebknecht, av soldater i tjänst hos den dåvarande socialdemokratiska regeringen. Två dagar tidigare, 13 januari, publicerades en dikt av SPD-medlemmen Artur Zickler i Vorwärts, SPD:s huvudorgan. Dess titel var "Bårhuset". I texten sägs det: "Flera hundra döda i rad/ Proletärer... Karl, Rosa, Radek och kompani/de är inte där, de är inte där!" En uppmaning till mord?

Två dagar senare var Karl och Rosa döda. Mördade. Och den tredje som nämns i dikten, Karl Radek, skrev några få dagar senare, den 18 januari, två enastående porträtt av de bägge arbetarledarna. När det revolutionära Spartakus förbundets tredje ledare, Leo Jogiches, i februari "sköts vid flyktförsök", skrev Radek en dödsruna över sin vän. År 1921 samlades dessa tre porträtt i en tunn volym och publicerades för första gången av Kommunistiska Internationalens förlag. Omkring 15 år senare likviderades även dess författare, Karl Radek. Inte av reaktionen, utan av Stalins folk.

HON FÖDDES UNDER den historiska period då Polens härskande klasser övergav alla nationella ideal och slog självständighetskampen ur hågen. De förklarade stolt, att de bäst tjänade fosterlandet genom att omvandla potatis till sprit eller genom att exportera billiga drälljackor i massor från Lodz, det polska Manchester, till Ryssland.

Det var det så kallade organiserade arbetets tid, då de borgerliga segrarna under tsarismens beskydd befriade Polens anlete från varje romantiskt drag. Den perioden förskönades i litteraturen och pressen, där man hävdade att Polen på detta sätt upplystes och belystes från källare till tak. Borgarklassens affärssträvanden utsmyckades med citat från Comte, med positivistiskt strunt.

Men i själva verket var den andliga atmosfär i vilken Rosa Luxemburg växte upp, den kyliga, kala, ihåliga atmosfären hos en liberalism som gett upp sin viktigaste historiska uppgift, kampen mot den feodala absolutismen.

De kulturella, framstegsvänliga fraserna hos den polska liberalismen, som hade sin banerförare i Alexander Swientochowski, var bara fraser. Den polska liberalismen var inte något annat än en religion, inte bara för kapitalet som klass – den klass som Marx skildrade i Kommunistiska manifestet, en klass som omvandlade världen och skapade en ny ordning – utan en religion för varje enskild kapitalist som vill förskönas från alla offentliga angelägenheter för att i lugn och ro kunna jaga profiten. Just därför måste den idealistiska borgerliga ungdomen snart göra uppror mot liberalismen. Den måste skyndsamt söka efter idéer, kampens idéer.

Att återgå till den nationella romantiken och till kampen för oberoende var omöjligt för ungdomen, eftersom den nationella ideologi som lidit ett förkrossande nederlag i 1863 års uppror var den nedgående adelns ideologi. Den polska ungdomen måste söka något att värma sitt hjärta och nära sin själ med, inte i det förflutna utan i nutiden och framtiden. Socialismens idéer började tränga in i Polen från öst såväl som från väst. Lassalles broschyrer spreds tillsammans med verk av Tjernysjevskij, Bakunin och de ryska populisterna.

Rosa Luxemburgs väg till socialismen

Rosa Luxemburg växte upp i ett hem, där hon mötte liberalismen som varma, humanitära människors världsåskådning. Det var en atmosfär där det inte var liberalen Benthams utan de

stora diktarnas anda som härskade. Således kom hon senare inte till socialismen som till något som stod i motsättning till det hon uppfångat i sitt hem utan som till dess vidareutveckling.

På gymnasiet kom hon in i en krets, där man flitigt studerade den socialistiska litteraturen. Vid den tiden verkade den första större socialistiska organisationen i Polen, organisationen Proletariat. Den påverkades av tyska socialdemokrater och ryska blanquister.

Det var helt säkert inte partiets taktiska ståndpunkter eller dess försök att framställa ett dagsprogram, som mest inspirerade Rosa Luxemburg. Den unga kvinnan hade dåför tiden sannolikt inget intresse för frågan om man kunde nå socialismen först genom en periods praktiskt arbete på kapitalismens grund, eller om proletariatet kunde ta ett språng från den kapitalistiska ofrihetens rike till den socialistiska frihetens värld.

Det som säkert inspirerade och påverkade henne mest var partiets hårda kamp såväl mot den nationellt feodala som den liberalt kapitalistiska världsåskådningen hos de egendomsägande klasserna i Polen. I artiklar, broschyrer och tal av den polska socialistiska rörelsens geniale fader, den unge Ludwik Warynski, liksom i arbeten från de skribenter som samlades kring honom – bland andra Dickstein, Mendelson, Dluski – slets alla masker från de polska härskande klassernas ansikte. I dessa artiklar frigjorde sig socialismens förkämpar – intellektuella lika väl som arbetare – från borgarklassen.

Rosa Luxemburg, som redan som ung flicka hade starka band till den polska litteraturen och själv skrev talangfulla noveller, blev säkert djupt gripen av denna andliga seger för de polska romantikerna liksom för de liberala filosoferna. Bland de senare kom den engelske sociologen Spencer att utöva ett varaktigt inflytande på henne genom sin tankemässiga skärpa.

Rosa Luxemburg lät sig redan på gymnasiet inte nöja med att läsa socialistiska skrifter. Hon var en människa för vilken tanken alltid födde handling, och hon deltog i den socialistiska propagandan och agitationen. Därför blev hon, så snart spionerna nosat reda på henne, skickad utomlands av vännerna. Man måste redan då i de revolutionära kretsarna ha insett Rosa Luxemburgs framtida betydelse, ty hon blev förd över gränsen av ingen mindre än Martin Kaspshak, den polska socialdemokratins ledare som 1905 skulle komma att hängas av den tsaristiska regeringen i Warszawa.

Då, vid slutet av 1890-talet, var Kaspshak den verkliga ledaren för den illegala arbetarcirkeln i Warszawa. Han följde Rosa Luxemburg till en liten gränssort. Då smugglarna inte ville föra henne över gränsen, vände han sig till den katolske prästen och bad om hjälp med motivering att den unga kvinnan måste åka utomlands för att döpa sig. Prästen frågade Rosa Luxemburg om hon ville byta ut den jordiska kärleken mot religionen. Rosa Luxemburg svor dyrt och heligt att hon ville låta döpa sig av kärlek till kristendomen, och prästen hjälpte henne att passera gränsen.

Så kom hon till Zürich, där hon studerade nationalekonomi vid universitetet och samtidigt på det mest energiska sätt ägnade sig åt den polska socialistiska rörelsens problem.

Frågan om minimiprogrammet

Den polska rörelsen växte vid den här tiden ur den första perioden av trevande och famlande. Den upphörde så småningom att vara en rörelse för intellektuella och blev till en massrörelse för arbetare. I mitten av nittioåret inleddes i ryska Polen en stark strejkrörelse ur vilken det så kallade Arbetarförbundet uppstod.

Arbetarförbundet skilde sig från det första socialistiska partiet Proletariat, genom att förbundet medvetet ställde sig på massrörelsens grund. Det såg massrörelsen som enda vägen till socialismen och avvisade den individuella terrorn som politiskt kampmedel. Genom att

Arbetarförbundet såg massorganiseringen som vägen till seger kom det att ställas inför frågan om minimiprogrammet.

Man kunde inte vända sig till arbetarmassorna med socialismen som en abstrakt lösning. Man måste verka för närliggande, konkreta förändringar i de samhälleliga och politiska förhållandena i den egna staten. Det berodde också på att en massrörelse inte kunde byggas upp som en konspirativ rörelse. Massorna kunde inte trängas in i den illegala organisationens underjordiska gångar. De sprängde dess ramar. Om massrörelsen inte bara skulle leda till spontana utbrott, om massorganisationer skulle kunna bildas, då måste det slås en bräsck i tsarismens mur.

En kamp mot tsarismen, för en borgerlig författning, för demokrati, måste kort sagt inledas. De socialistiska intellektuella tog sig an att framställa ett program för den kampen. De tog sig an uppgiften inte bara under trycket av de praktiska agitatoriska behoven utan också under inflytande av helt nya tendenser i det polska samhällslivet.

Socialisterna och den nya nationalismen

Under nittioalet återuppstod nationalistiska tendenser i Polen vid sidan av arbetarrörelsens massiva våg. Småborgerligheten som proletariserats under den kapitalistiska utvecklingen vände sig mot borgarklassen. Borgerligheten hade helt och fullt försonats inte bara med att tillhöra Ryssland utan också med tsarväldet, så länge den kunde göra goda profiter under dess skyddande vingar.

Småborgerligheten och de intellektuella, en långt talrikare klass än borgarklassen, behövde givetvis ett mycket vidare utrymme för sin rörelse än det som tsarismen medgav. Småborgerligheten arbetade för reformer på landsbygden liksom i städerna.

Kampen för dessa reformer krävde frihet och ledde till opposition mot tsarismen. I och med att tillhörigheten till Ryssland ledde till kapitalistisk utveckling, och därmed stärkte borgarklassen, betydde den undergång för småborgerligheten. Denna tvingades därför att förenas kring det mer eller mindre klart uppställda kravet på kamp för Polens självständighet. Den feodala självständighetsrörelse som slagits ned 1863 uppstod kort sagt från de döda som en småborgerlig opposition och socialreformistisk nationalism.

De socialistiska intellektuella måste komma överens med arbetarnas massrörelse, vilken inte kunde ta steget från tsarism till socialism på tjugofyra timmar. Den fordrade ett övergångsstadium av organisering och ett klagörande handlingsprogram. De socialistiska intellektuella måste också komma överens med den småborgerligt nationalistiska rörelsen, som hade Polens oberoende och sociala reformer som mål.

Det gamla partiet Proletariat hade ett maximalistiskt program som baserade sig på samarbete med den dåförtiden starka terroristiska rörelsen i Ryssland. Dess mål var den socialistiska omvandlingen inom hela Ryssland.

Men nu hade den terroristiska rörelsen i Ryssland slagits tillbaka och helt försvunnit, samtidigt som det ännu inte fanns någon arbetarrörelse. Ryssland tycktes utlämnat till reaktionen för överskådlig framtid. I den situationen såg det stora flertalet av de socialistiska intellektuella lösningen i att anta ett program med kamp för Polens oberoende.

Genom att överföra detta krav till sitt program, ville man slå två flugor i en smäll: å ena sidan skulle man bryta den isolering som det polska proletariatet hamnat i som ett resultat av tillbakagången för den ryska revolutionära rörelsen. Det skulle ske genom att proletariatet förenades i handling med den polska småborgerligheten. Å andra sidan kunde ett oberoende Polen bli den ännu inte socialistiska statsbildning på vars grund proletariatet kunde erövra socialismen.

År 1892 slöt sig de intellektuella socialistiska grupperna samman i det så kallade Polens socialistiska parti, vilket upphöjde Polens oberoende till det främsta målet i arbetarrörelsens program.

Den polsk-ryska socialdemokratin bildas

Rosa Luxemburg, Adolf Warski, Julian Karski, Ratynski, Wesselowski och en rad andra kamrater avvisade bestämt denna lösning, som de såg som den polska arbetarrörelsens övergång till den polska nationalismen. De bildade med stöd av de bästa arbetarkretsarna i Polen den polsk-ryska socialdemokratin, grundade tidningen *Arbetarsaken* och lade grunden för den marxistiska arbetarrörelsen i Polen.

Detta partis grundläggande ståndpunkter var i första hand ett verk av Rosa Luxemburg. Mellan 1893 och 1898 utgjorde kampen för den polska arbetarrörelsens marxistiska program Rosa Luxemburgs viktigaste arbete.

Rosa Luxemburg såg grundvalen för programmet i en analys av det polska borgerliga samhällets konkreta utvecklingstendenser. År 1897 publicerade hon sin doktorsavhandling om Polens industriella utveckling, vilken kom att utgöra den viktigaste arsenalen av argument för de polska marxisterna.

I ett oräkneligt antal artiklar, dels i det polska partiorganet, dels i alla den internationella socialismens tidskrifter, smidde Rosa Luxemburg de teoretiska vapnen och de taktiska och principiella argumenten mot att knyta arbetarrörelsen till nationalismen. Dessa är nu inte bara allmän egendom för de polska kommunisterna utan kom också tjugo år senare vid det stora världskrigets utbrott att utgöra grundvalen för den kommunistiska oppositionen mot Andra Internationalens sammanbrott.

Det var just i denna kamp, i vilken den polska arbetarrörelsen splittrades, som begreppet ”socialpatriotism” präglades. Den unga polska socialismen måste medvetet kämpa med det problem som vid samma tid var en överlevnadsfråga för hela den internationella arbetarklassen: hur skulle arbetarklassen förhålla sig till nationalstaten?

Om man nu läser denna uppgörelse står det klart varför Rosa Luxemburg och alla som genomgått eldprovet att bilda den polska socialdemokratin utan tvekan hamnade i Internationalens vänsterflygel under världskrisen 1914-18, och varför de polska marxisterna deltog så livaktigt i att bilda den kommunistiska Internationalen.

Frågan om nationellt oberoende

Till vilka problem gällde det att ta ställning i dessa gamla strider? De polska socialpatrioterna förklarade att det polska proletariatet måste uppnå politisk frihet för att utvecklas. Politisk frihet är omöjlig utan att upphäva det nationella förtrycket. Även om den borgerliga demokratin uppnåddes i Ryssland, efter mycket lång tid, skulle den ryska borgarklassen inte upphäva det nationella förtrycket. Därför måste det polska proletariatet ställa sig uppgiften att bilda en oberoende nationalstat.

Polens oberoende motsvarar den polska nationens gemensamma intresse. Det var först Rosa Luxemburg som genom sin historiska forskning visade att den kapitalistiska utvecklingen förenar den polska borgarklassen med den ryska, eftersom själva kapitaliseringsprocessen i Ryssland tillfredsställer såväl den polska som den ryska borgarklassens intressen. Därmed kommer de klasser som uppstår ur den kapitalistiska utvecklingen inte att kunna ha något intresse av att grunda en självständig polsk stat.

Den kapitalistiska staten är borgarklassens härskarorganisation. Eftersom det är just den polska borgarklassens feodala och tsaristiska stat som möjliggör utsugningen av det polska

proletariatet och den imperialistiska expansionen österut uppstår det ingen självständighetsrörelse inom den polska borgerligheten.

De enda som eftersträvar självständighet är de dödsdömda småborgerliga klasserna, som vill gå emot historiens hjul och sin egen proletarisering. De döljer sin opposition mot Polens kapitalistiska upplösning, dvs sin reaktionära opposition, med socialreformistisk kritik och nationalistiska lösningar.

Om Rysslands borgerliga utveckling hamnade i motsättning till den reaktionära tsarregimen, skulle det visserligen uppstå en rörelse för liberalisering inom den polska borgarklassen. Men det skulle inte bli en rörelse för att splittra Tsarryssland eller för ett oberoende Polen. Om proletariatet vill ställa Polens oberoende som mål, måste det störta inte bara tsarväldet utan också kapitalismen.

Polens oberoende sägs utgöra minimiprogrammet, den terräng på vilken proletariatet kan organisera sig och förbereda sig för sin kamp för socialism. Men detta oberoende måste erövrats innan en sådan förberedelseperiod och med krafter som skulle räcka för att erövra även socialismen.

Ty om arbetarklassen i Polen vore så stark att den kunde tvinga fram sin egen lösning, inte bara gentemot den redan då bankrutta tsarismen utan också gentemot den nyligen utvecklade unga borgarklassen, så kunde den efter sin seger införa socialismen direkt.

Denna konkreta kritik visar att Polens oberoende inte är ett minimiprogram för proletariatet utan en utopisk lösning. Utopisk därför att proletariatet måste skaffa sig en sådan kraft, enbart med syftet att erövra utrymme åt kampen för socialismen, att den kraften skulle räcka till för att erövra socialismen. Och den kraften skulle bara kunna utvecklas genom en lång kamp inom ramen för demokratin...

Denna historiskt konkreta analys av frågan om Polens oberoende ledde till några principiella frågor.

Synen på nationalstaten

Är det nationella territoriets oberoende i praktiken nödvändigt för proletariatets befrielsekamp? Rosa Luxemburg visade att det inte är den nationella staten utan den kapitalistiska som är nödvändig för borgarklassen. Den stat som företräder dess intressen mot arbetarna, som möjliggör dess expansion utåt.

Likaså har arbetarklassen ett behov, inte av nationellt oberoende, utan av borgerliga fri- och rättigheter som vapen i kampen för socialismen. För att kämpa för socialismen måste proletariatet ha ett minimum av politiska friheter, så att det kan organisera sig som masskraft. Det behöver press-, förenings-, församlingsfrihet. Det behöver rösträtt.

Detta är verkliga demokratiska behov, till skillnad från behovet av ett speciellt nationellt territorium. Man måste ändå medge att dessa behov lättast tillfredsställs där de inte avleds i en nationell kamp. Om alltså kravet på oberoende framstår som ett spekulativt och inte verkligt behov hos arbetarklassen, så leder kampen för oberoende tillsammans med borgarklassen, i förbund med denna, till att proletariatet underordnas borgerligheten. Om proletariatet är så starkt, att det kan erövra socialismen – vilket inte kan ske inom en enskild stats ramar – kommer det inte att göra frågan om sin stats gränser till en fråga om nationella ståndpunkter.

Den socialistiska världens territoriella indelning kommer, om den visar sig nödvändig, inte att följa nationella ståndpunkter utan produktionsområden. Men om proletariatet är för svagt för att ta makten måste nationalstaten alltså bli ett instrument för borgarklassens herravälde. Det

innebär då att proletariatet genom att kämpa för en nationalstat inte gör något annat än att med egna händer skapa ett instrument för sin egen underordning.

Arbetarklassen skulle därför inte kämpa för demokratiska rättigheter som ett medel i kampen mot borgarklassen utan tillsammans med borgarklassen kämpa för att bilda en kapitalistisk stat, ett nytt förtrycksorgan, och först i den nya staten på nytt ta upp kampen för demokratiska rättigheter som ett verktyg i befrielsekampen! Kritiken av denna linje går som en röd tråd genom Rosa Luxemburgs skrifter från den här tiden. Hennes historiska formel skulle lyda: att bilda en kapitalistisk stat är en historisk uppgift för borgarklassen, vars redskap den kapitalistiska staten är.

Proletariatets uppgift är att kämpa på den redan existerande kapitalistiska statens grund för demokrati. Rustad med dess vapen organiserar sig proletariatet för att senare, när det vuxit till en avgörande kraft, föra kampen för sin egen diktatur som medel för sin befrielse. Det här var Rosa Luxemburgs ståndpunkt, som hon vunnit genom att kämpa för den polska arbetarklassens program.

Tjugo år senare, under världskrigets mer utvecklade förhållanden, skulle det bli en utgångspunkt för proletariatets återuppbyggnadssträvanden efter Andra Internationals sammanbrott. Vi behöver inte närmare förklara att Andra Internationals betraktade denna ståndpunkt som ”doktrinär”.

Kampen mot opportunismen i Tyskland

Efter avslutade universitetsstudier förvärvade Rosa Luxemburg tyskt medborgarskap genom ett skenäkenskap med sonen i familjen Lübeck, som hon bott hos under åren i Zürich. Hon flyttade till Tyskland och fortsatte kampen mot den socialpatriotiska tendensen inom den polska arbetarrörelsen.

I den kampen konfronterades hon häftigt med Wilhelm Liebknecht som var lojal mot det krav på Polens oberoende som övertagits från den tidigare demokratiska rörelsen. Han kunde därför inte förstå att denna paroll kunde ha en antirevolutionär betydelse i en viss historisk situation i den proletära klasskampen.

Rosa Luxemburgs praktiska och litterära verksamhet inom den polska arbetarrörelsen i Tyskland – i ryska Polen hade den socialdemokratiska rörelsen sedan 1897 undertryckts av de tsaristiska förföljelserna – uttömde inte hennes handlingskraft. Hon störtade sig in i den just uppblående kampen mellan radikala och opportunistiska tendenser inom Internationals, och deltog i den på ett sådant sätt att hon blev en av de mest kända namnen inom den internationella socialismen.

Först i *Leipziger Volkszeitung* och *Arbeiterzeitung* i Dresden, sedan också i *Neue Zeit*, framträdde Rosa Luxemburg i full teoretisk rustning i opposition till reformismens teori och praktik. Reformismen uppträdde inte inom arbetarrörelsen med öppna visir, utan skiftade färg beroende på land och miljö.

På praktikens område framstod reformismen som den nyktra praktikern, som bara ser det som man kan ta på. På teorins område framstod den som en idealist gentemot marxismens materialistiska ensidighet, och som en förkunnare av det kategoriska imperativet. När den ställdes mot väggen sökte den alltid undanflykter. På så sätt ville den hävda att den egentligen inte innebar något nytt, utan att den bara förde upp till medvetandet vad arbetarrörelsen egentligen alltid varit.

Ledarna för den radikala riktningen inom den internationella socialismen hade ingen enhetlig linje mot reformisterna. De kunde inte ha någon enhetlig linje redan av det skälet att den radikala strömningen själv inte var enhetlig.

Kautsky tvekade när Bernstein utbasunerade sina tvivel. Han såg i Bernsteins uppträdande bara en grubblande själs tvivel. Jules Guesde, en företrädare för de franska marxisterna, kunde inte bemöta Jean Jaurés opportunistiska teori och praktik med något annat än ett envist fasthållande vid den marxistiska lärans slutsatser. Viktor Adler, den foglige ledaren för den österrikiska socialdemokratin, började vid den här tiden själv att offentligt närma sig opportunismen.

Bara den åldrade Plechanov sände ut sina tunga argument och anklagelser i världen, argument som lockade genom den djupa kunskap de uttryckte men som stötte bort genom den urskuldande tonen.

Det var bara Rosa Luxemburg som förde in en egen ton i kören av antirevisionistiska stämmor. Det hon har skrivit utgör, trots det ringa omfånget, utan tvivel bland det bästa som skrivits för att försvara marxismen och teoretiskt förklara opportunismen.

Det var inte i första hand resultaten av den marxistiska undersökningen hon försvarade. I varje framställning visade hon hur Marx hade nått sina slutsatser. Och med samma metod som Marx använt för att undersöka den tidigare historien undersökte hon de nya frågor som revisionismen utgick ifrån för att bevisa marxismens oriktighet. Och det visar sig i hennes verk, att revisionismen måste revidera marxismen, eftersom den aldrig förstått att handha den marxistiska metoden. Den verklighet som sades tala mot marxismen, visade sig i Rosa Luxemburgs analys alltid vara ett huvudvittne för den marxistiska utvecklingsläran. Det var bara med marxismens hjälp som man kunde förklara de fenomen, som revisionisterna använde för att vederlägga marxismen.

Revisionismens borgerliga rötter

I Rosa Luxemburgs skrifter framstod, trots att de var historiska, den marxistiska teorin som ett block av granit, som en samhällelig och historisk teori som man antingen helt måste acceptera eller avvisa. Revisionismen föll sönder under hennes slag och visade sig i sin sanna gestalt som en idélös eklekticism. Revisionisternas idealistiska teori avslöjas som ett uttryck för oförmågan att lösa nutidens frågor. Den avslöjas som ett teoretiskt fumlande som bara med nöd och näppe döljer ett praktiskt och opportunistiskt fuskande. Men Rosa Luxemburg nöjde sig inte med att avslöja revisionismens teoretiska innehåll som upprepningar och kvarlevor av en borgerlig världsåskådning.

Hur viktigt och lysande detta teoretiska arbete än var utgjorde det inte tyngdpunkten i hennes verk. Det speciella med Luxemburgs kamp mot revisionismen ligger i hur hon med ett fast grepp drog upp dess sociala och politiska innehåll till ytan. På så sätt förde hon inte kampen mot revisionismen på de teoretiska hårklyveriernas terräng utan som en kamp mot en i praktiken borgerlig tendens inom arbetarrörelsen.

Rosa Luxemburgs oförsonlighet i kampen mot revisionismen, det frätande hån som hon öste över den, den häftighet som hon angrep den med – allt det tillskrevs hennes vulkaniska revolutionära temperament. Det är emellertid en fullkomligt ytlig bedömning.

Rosa Luxemburg kände till den internationella arbetarrörelsens historia bättre än de flesta. Historien var aldrig för henne en bok med berättelser om de olika socialistiska fädernas liv och teorier. Den internationella arbetarrörelsens historia visade henne att meningsskiljaktigheterna inom arbetarrörelsen alltid hade djupa sociala rötter. I striderna om metoden och taktiken inom arbetarrörelsen handlade det alltid om den ena samhällsgruppens övertag över den andra. Den opportunistiska riktningen utgjorde alltid den del av arbetarklassen som stod närmast borgarklassen.

Kamp mot arbetarrörelsens förborgerligande

Rosa Luxemburg såg i revisionismen inte bara en teori som motsvarade de borgerliga element som strömmade till partiet efter socialistlagarnas fall i Tyskland och efter de parlamentariska segrarna i Frankrike och Italien. Hon såg den också som en politik för ett brett skikt av arbetare som förbättrat sin ställning under högkonjunkturen, och som nu började inrätta sig i det borgerliga samhället.

När hon bekämpade revisionismen var det arbetarrörelsens förborgerligande hon bekämpade. Det handlade om förborgerligandet av parlamentariker och fackbyråkrater som stödde sig på stämningarna hos den del av arbetarklassen som tjänat mest på konjunkturen.

Rosa Luxemburg såg revisionismen som ett tillfälligt fenomen. Hon var övertygad om att klassmotsättningarnas fortsatta skärpning skulle få revisionismen att tyna bort, på samma sätt som den tidigare fört fram den.

Men det förledde henne inte till kamratligt tålamod och förmanande. Hon visste att sådana strömningar inte försvinner med ens. Hon kände till vilken förödelse opportunisten förorsakat, och hon bekämpade den lidelsefullt med hela sin själ. Till alla uppmaningar att se det som strider inom socialismens läger svarade hon att det tvärtom gällde kampen mot borgarklassen, som genom revisionismen kunde sprida sitt inflytande inom socialismens läger.

Hon såg opportunisten mot bakgrund av hela arbetarrörelsens historia. Hon kunde mästerligt förklara dess olika framträdandeformer med skillnaden mellan de olika ländernas struktur – det gjorde hon i sina studier över krisen inom den franska, belgiska och inte minst den tyska socialismen. På samma sätt kunde hon ur dagens taktiska strider vidga perspektiven mot framtiden.

En teori för omvälvning

År 1899 skriver hon en kritik av Bernstein som avslutas med en undersökning om den sociala revolutionen. Den visar att samhällsrevolutionens frågor inte var avlägsna och inaktuella för henne utan nära förbundna med proletariats aktuella strider. Hennes sätt att ställa frågan om den sociala revolutionens problem är helt utan motstycke inom den socialistiska litteraturen.

Hon visar i motsats till revisionisterna att socialismen inte kan segra i förtid. Arbetarklassen kan med andra ord bara genom att skärpa sin klasskamp och lära av såväl nederlag som segrar utvecklas till den kraft som kan ta världens öde i sina egna händer. På så sätt visar hon att hennes radikalism inte består i att vänta på den stora kraschen utan i strävan att skärpa striderna och sprida motsättningarna, tills de når revolutionära djup och omfång.

Om man sammanfattar faserna i Rosa Luxemburgs utveckling ser man att marxismen för henne inte bara är en teori för att förklara samtiden, utan en teori för att omvälva den. En teori som Rosa Luxemburg aldrig såg som en fråga för en liten upplyst krets utan som en fråga för massornas medvetna kamp.

Med anledning av partidagarna i Dresden skrev hon att ledarnas roll var att göra sig själva överflödiga. Ledarna skulle hjälpa arbetarmassorna att orientera sig i verkligheten med marxismens hjälp och med hjälp av marxistiskt inspirerade aktioner. På så sätt skulle de bli i stånd att föra kampen själva.

Debatterna om revisionismen slutade med att denna led nederlag på de tyska partidagarna i Dresden och vid den internationella kongressen i Amsterdam, där man ställde sig på radikalismens grund. De ekonomiska och politiska motsättningarna skärptes samtidigt och visade riktigheten i den marxistiska analysen. Den internationella arbetarklassen inträdde i ett nytt uppsving. Det rysk-japanska kriget inledde den perioden genom att det utmynnade i den ryska revolutionen 1905.

Ryska revolutionen 1905

Rosa Luxemburg följde lidelsefullt med i den ryska revolutionens strider. Hennes sätt att ta upp de frågor som ställdes av den ryska revolutionen visade djupet i hennes tänkande och hennes särart som revolutionär tänkare och ledare.

I en kort artikel i *Neue Zeit* belyste hon först revolutionens frågor. På polska publicerades en pamflett som efterhand återgavs i den polska socialdemokratins centralorgan *Röda Fanan* under titeln ”Hur går vi vidare?” Där belystes kampen i grunden. Det handlar då aldrig för Rosa Luxemburg om att använda sig av schabloner eller att proklamera lösningar. Hon utarbetade alltid socialdemokratins taktik utifrån en beskrivning av klassernas levande kamp.

Vid slutet av 1905 kom hon illegalt till Polen och ingen som då hade turen att få samarbeta med henne i rörelsen kommer att glömma hur hon grep sig an frågorna. Vi alla, som dåför tiden som unga män såg upp till henne som till vår lärarinna, berikades för hela livet av hennes arbete. Det gällde även om vi inte var överens om resultatet av det arbetet.

Det kunde gälla frågor som redan diskuterades inom den internationella socialismen, men som Rosa Luxemburg i den nya revolutionära situationen alltid förmådde ge ett nytt ansikte (frågor om fackföreningarna eller om partiets roll under revolutionen 1905-06) eller det kunde gälla nya frågor som massstrejkens roll i revolutionen.

I alla dessa stridsfrågor inom rörelsen visade sig Rosa Luxemburg fri från den dogmatism man beskyllde den ortodoxa marxismen för. Hon visade sig alltid som verklighetens elev. Marxismen var för Rosa Luxemburg aldrig ett orubbligt resultat utan en ständigt levande forskningsmetod.

Frågan om massstrejken

I sin broschyr om massstrejken från slutet av 1906 drog Rosa Luxemburg lärdomar av den ryska revolutionen för den internationella arbetarklassen. Broschyren utgör grunden för en ny fas inom socialismen. Med den börjar den kommunistiska rörelsen avskiljas från socialdemokratien.

Mehring prisade Rosa Luxemburgs skrift i *Neue Zeit*, den tyska socialdemokratins officiella teoretiska organ, för dess geniala användning av marxistiska forskningsmetoder. Han kunde göra det utan att motsägas av Karl Kautsky och de andra socialdemokratiska ledarna. Samtidigt lovordade han i samma artikel Karl Renners skrift om den österrikiska socialdemokratins utveckling – en skrift som missbrukar marxistiska metoder för opportunistiska syften. Det visar att inte ens ett så skarpt sinne som Mehrings ännu kunde skönja den annalkande splittringen.

På partidagen i Essen blev splittringen redan märkbar i praktiken när Bebel reviderade den hållning partiet intagit till massstrejken vid partidagen i Jena 1905. På partidagen i Jena tog den tyska socialdemokratien intryck av revolutionen i Ryssland och accepterade massstrejken som vapen. Men den accepterades bara som försvarsvapen mot angrepp på röst- och föreningsrätten.

Det var i sig en seger, även om det redan då stod klart för oss som idag är kommunister att det var osäkert om bara förlusten av röst- eller föreningsrätt med nödvändighet måste leda till massstrejk. I en viss situation skulle proletariatet tvärtom kunna gå fram offensivt med massstrejken.

Socialdemokratien behöll de metoder som den utvecklade under den långa perioden av fredlig utveckling – i första hand metoder på parlamentarisk grund. Massstrejken erkändes bara som ett medel för att försvara den grunden. Men politiskt var ändå beslutet i Jena ett steg framåt eftersom det förlade tyngdpunkten i agitationen till massrörelsen.

Samtidigt rasade den ryska revolutionens kamp under två års tid. Den ställde den då levande generationen för första gången inför dynamiken hos en revolution med deltagande av de stora massorna. Den visade hur lite den ekonomiska kampen kan skiljas från den politiska. Den visade hur spontant kampen utvecklas när massorna väl sätter sig i rörelse. Den visade att det socialistiska partiets roll i rörelsen inte är att låta sig föras i ledband utan att medvetandegöra de massor som deltar i rörelsen om betydelsen av deras handlingar. Genom förslag till lösningar och genom organisering kommer kampen att smältas samman, påskyndas och skärpas.

Men dessa stora lärdomar av den ryska revolutionen, som blev avgörande för alla som deltog i den, förblev en sluten bok för de tyska socialdemokratiska ledarna.

Vid en hemlig konferens för de tyska fackföreningarnas generalkommission, vars protokoll offentliggjordes av syndikalisterna, framkom att de opportunistiska ledarna glädde sig över att den ryska revolutionen ebbat ut. Därmed kunde de hoppas att upphetsningen inom den tyska arbetarklassen också skulle försvinna, så att kampen åter kunde föras enligt gamla mönster. De ”radikala” ledarna kände kanske ingen glädje, men det stod klart att de tog den ryska revolutionens nederlag som utgångspunkt för en återhållsam linje.

Partistyrelsen kom överens med generalkommissionen för de tyska fackföreningarna om att det fordrades ett avtal mellan styrelsen och generalkommissionen för att kunna sätta igång en masstrejk. Denna groteska idé om varselpikt och om att be om tillstånd för den revolutionära kampen visade hur rätt Rosa Luxemburg hade när hon på partidagen utropade att för den ståndpunktens företrädare hade den ryska revolutionen utkämpats förgäves. De hade ingenting lärt av den. På partidagen i Essen måste Rosa Luxemburg kämpa vidare mot Bebel.

Splittring av de radikala

Den stora söndringen inom det radikala lägret avtecknade sig redan klart. Det syntes ännu inte utåt att i den annalkande splittringen skulle Kautsky, Rosa Luxemburgs vapenbroder, bli teoretiker för partimitten, detta gungfly mellan radikala ord och radikala handlingar. Kautskys broschyr från 1908, Vägen till makt, tycktes antyda att han förberedde sig på den annalkande stormen och tänkte gå med de radikala. Även partiet tycktes hålla fast vid avvisandet av revisionismen.

I debatten om budgetfrågan i Nürnberg tycktes flertalet inom partiyråkratin hålla fast vid radikalismen, men det visade sig snart bara vara ett sken. Den tyska arbetarklassen stod inför en mur. Dess organisationer växte såväl på det politiska som det fackliga området. Men i den ekonomiska kampen hårdnade konfrontationen med borgarklassen. De fackliga segrarna genom manöverkonst blev alltmer sällsynta och omintetgjordes av kapitalisternas enade framträdande.

Parlamentarisk hjälp var inte att tänka på. Parlamentet stod alltmer reaktionärt och sammanslutet mot arbetarna. Det slöt upp bakom imperialismen, som tog alla statens finanskrafter i anspråk. Parlamentet var, oavsett sin egen vilja, maktlöst gentemot militärernas organiserade krafter och den tunga industrin.

Rösträttskampen i Preussen

I Tysklands största delstat Preussen hade både storkapitalet och de adliga junkrarna förskansat sig bakom den graderade rösträtten. Eftersom det parlamentet inte bara hade utslagsgivande makt i de viktigaste kulturfrågorna utan också bestämde över hundratusentals gruv- och järnvägsarbetares väl och ve, kom folkmassornas tilltagande missnöje att rikta sig mot den preussiska reaktionen. Tidigare hade de hoppats att kunna störta reaktionen genom valsegrar till riksdagen och därför stått fullständigt likgiltiga inför den preussiska lantdagen.

Rosa Luxemburg antog naturligtvis inte för ett ögonblick att en ändring av den preussiska rösträtten skulle leda till avgörande förskjutningar i styrkeförhållandena till arbetarklassens förmån. Men hon förhöll sig inte doktrinärt till det växande missnöjet.

Som marxist frågade hon inte efter utgångspunkten för den begynnande kampen, utan försökte driva varje delkamp vidare och skärpa den så att den, oavsett vilka illusioner massorna haft i inledningsfasen, gick över i en massrörelse. Rosa Luxemburg försökte med all kraft driva en revolutionär propaganda för att utveckla en masstrejksrörelse för rösträtt i Preussen.

Efter ett par försök gick partibyråkratin emot detta. Det som redan stått klart i årtal för varje kännare av partiorganisationen blev uppenbart: de så kallade radikala partiledarna var radikala i ord, opportunistiska i handlingar. Så länge det handlade om omröstningar i parlamentet bekämpade de revisionismen. De var beroende av de mest aktiva delarna av partiet som deltog i partimötena, och de tvangs hålla fast vid de radikala formlerna och ceremonierna.

De revisionistiska ledarna däremot härstammade ur två läger: de fackliga ombudsmännens läger som såg den radikala frågan som en störning i förhandlingarna med företagen och partiledarna i småborgerliga provinser som var tvungna att anpassa sig till den småborgerliga retoriken för att upprätthålla sitt samförstånd med de lokala makthavarna.

Men när det gällde den enda verkliga radikalismen – att vända sig till arbetarmassorna, att försöka driva deras framväxande rörelse framåt – då svek partibyråkratin i dess helhet. Den var bara van att använda parlamentariska metoder och fruktade massrörelsen. På samma sätt som Nikolaj I hävdade att krig förstör arméerna, fruktade partibyråkraterna att massrörelsen skulle förstöra det som var viktigast för dem – organisationen.

Fackförenings- och partibyråkratin enades mot initiativen underifrån. Den preussiska rösträttskampen ströps. Partibyråkratin tröstade massorna med de stora segrar som skulle vinnas i riksdagsvalet 1912. I stället för den revolutionära masskamp som kunde sönderslå den mur proletariatet stod inför, viftade de med valedeln som den nyckel som skulle öppna dörren i muren. Det ledde byråkratin till att ge upp sin sista spärr, och fick den att tona ned den självständiga masskampen. Istället sökte den en kompromiss med borgarklassen och genomförde en koalition med liberalerna i valet 1912.

Polemiken mot Kautsky

Denna självdemaskering av de partiledare som tidigare verkat så radikala var också en demaskering av de officiella partiteoretikerna med Karl Kautsky i spetsen. Karl Kautsky, som 1908 utropat den kommande sociala revolutionens era, gick nu emot propagandan för masstrejken och förespråkade en koalition med liberalerna.

Brytningen i det radikala lägret ledde till en tredelning av partiet i revisionism, center och vänsterradikalism. Den ledde också till en splittring bland marxisterna i vänsterradikaler och Kautskys anhängare.

Rosa Luxemburg stod i första ledet i denna kamp. Hon polemiserade mot Kautsky i frågan om masstrejken och fick stöd av Anton Pannekoeks självständiga och djupgående analyser. Debatten visade att den etablerade marxismen lika lite som partibyråkratin hade förstått ryska revolutionen.

Rosa Luxemburg betraktade ryska revolutionen som en generalrepetition av den sociala revolutionen, trots att den präglades av de speciella samhällsförhållandena i Ryssland. Kautsky förklarade alla lärdomar från den ryska revolutionen med dess särdrag. Han bekämpade Rosa Luxemburgs ståndpunkt som en mekanisk överföring av den ryska revolutionens erfarenheter till helt skilda, tyska förhållanden. I Ryssland blev massrörelsen spontan eftersom arbetarklassen inte kunde organisera sig under tsarväldet. Och eftersom den

var mer utsugen än den tyska arbetarklassen måste den politiska och ekonomiska kampen sammanfalla i Ryssland, hävdade Kautsky.

I Tyskland skulle det bli helt annorlunda. Här skulle fackföreningarna föra den ekonomiska kampen helt skild från den politiska. Politiska masstrejker skulle bara vara möjliga i organiserad form om parti och fackförening ställde sig i spetsen för dem. Men partiet och fackföreningen kan inte ge sig in på äventyrligheter eftersom alltför mycket står på spel. De måste avvakta tills fienden tvingar arbetarklassen till kamp. Under tiden måste alla möjligheter utnyttjas och dit hör också valförbund med borgarklassen.

För att kunna försvara det riktiga i Rosa Luxemburgs kamp mot Kautsky räcker det att påminna sig Karl Kautskys klagomål över den tyska revolutionen. Det räcker att minnas hur han anklagar de tyska arbetarna för att de kämpar oorganiserat och osystematiskt. De lever i en uppblåst okunnighet om ekonomiska frågor utan att lyssna på ledningarna och deras vetenskapliga rådgivare. Det räcker att påminna sig resultatet av den koalition med borgarklassen som Kautsky förespråkade i november. Han underställde sig till och med som yngre medhjälpare herr Solf, Wilhelm II:s siste utrikesminister.

Det som kännetecknade Rosa Luxemburgs ståndpunkter var inte att hon mekaniskt överförde ryska erfarenheter. Hon fick genom den ryska revolutionen en levande bild av en massrörelse, och hur mycket i den bilden som än kunde förklaras med ryska förhållanden var det ändå en typisk bild. Den hjälpte henne att förstå framtiden och massrörelsens former i de kommande revolutionära uppgörelserna.

Den som nu läser om Rosa Luxemburgs förkrigsartiklar om partibyråkratin kan redan skymta grundvalen för den internationella socialismens kommande sammanbrott i världskriget. Det är urkunder från den kommunistiska rörelsens födelse i Tyskland. De visar hur långt tillbaka dess källor finns. Det visar hur djupt rotad den tyska kommunismen är i den tyska socialdemokratins historia.

Synen på imperialismen

Hand i hand med dessa meningsskiljaktigheter om den tyska socialdemokratins inhemska politik fanns skillnader om den internationella politiken.

Om imperialismen var den högsta form som knöt samman det tyska kapitalets krafter, innebar det att den tyska socialdemokratin också måste kapitulera helt inför imperialismen om den avstod från varje försök att skärpa kampen mot den tyska kapitalismen. Men den kunde inte vidgå sin maktlöshet och sin oförmåga till kamp mot den imperialism som hotade arbetarklassen med fullständig förintelse. Alltså måste den som alla klena stackare göra sig illusioner om sig själv.

Den tyska socialdemokratin försökte i sin press och i sin parlamentariska politik framställa imperialismen som den tunga industrins politik. Den förnekade att imperialismen var universell och utgjorde kapitalismens dominerande politik i dess mest mogna epok. Den försökte intala massorna att inflytelserika delar av världskapitalet var intresserade av nedrustning och att arbetarklassen kunde sluta förbund med dem för att undvika imperialismens faror.

Den här uppfattningen bredde ut sig alltmer i pressen och i det parlamentariska arbetet. I militärkommissionen vid den internationella kongressen i Köpenhamn angrep jag den uppfattningen. I hela partipressen var det bara redaktionerna för partitidningarna i Bremen och Leipzig som ställde sig på min sida.

I diskussionen efter kongressen i Köpenhamn visade det sig snart att Karl Kautsky, som dittills varit en av de skarpaste kritikerna av imperialismens tendenser, måste ge upp. Kautsky ställde sig på socialpacifismens sida och blev dess banérförare.

Men lika oförskräckt ställde sig Rosa Luxemburg på vår sida – den lilla grupp som bekämpade socialpacifismens fara och såg den som den gemensamma grunden för reformismen och partientern. Hon förde snart kampen vidare till den politiska aktionens fält. Under Marocko-affären anklagade hon energiskt partiledningen för passivitet och talade för massaktion som enda vapen mot kriget.

Inom vänsterradikalismens läger uppstod senare meningsskiljaktigheter om den teoretiska analysen av imperialismens drivkrafter. Rosa Luxemburgs bok om kapitalackumulationen, med en skarpt genomtänkt originell teori om imperialismen, fick inget enhetligt mottagande bland de vänsterradikala teoretikerna.

Men i de praktiska frågorna om massaktioner och om att bekämpa socialpacifismen stod det vänsterradikala lägret enat. Liksom i frågan om masstrejken började man redan då formulera de konkreta uppfattningar om världspolitiken som idag förs fram av kommunisterna. Världs-imperialismens epok sågs som den begynnande sociala revolutionens epok. Mot världskapitalets fientliga koalition strävade man efter en gemensam proletär front. Mot krigsfaran fördes parollen fram: hellre uppror än krig.

Krigsutbrottet och socialdemokratin

Kriget bröt ut. Arbetarmassorna stod obeslutsamma. En del av dem som knutits upp till kapitalismen av ett småborgerligt liv kände sig ansvariga för fosterlandets öde och såg det som sitt fosterland. De andra väntade på partiets vägledning. De hade inte tillräckligt med självständig revolutionär kraft för att resa sig utan ledare eller ens för att protestera mot kriget. Partiet förhöll sig först obeslutsamt. På dess baner kunde man bara läsa parollen: kamrater, låt er inte provoceras!

Men efter ett par dagars obeslutsamhet fann partiet parollen. Det bekände sig inte till vad det alltid hade sagt, som Haase formulerade det den 4 augusti. Det bekände sig till allt vad det hade gjort under det senaste årtiondet. Det bekände sig till sin oförmåga att kämpa. Det bekände sig till banden som förenade det med borgarklassen.

Den internationella socialdemokratin, som stod för folkens befrielse eller hur man nu uttryckte sig i partidagarnas patetiska resolutioner, blev en krigstrumma. Arbetarmassorna som drevs av imperialismen till slaktfälten bedövades i sitt lidande av partiets försäkringar att de inte dog för kapitalet utan för arbetarklassen.

I riksdagsgruppen visade det sig snart hur ruten den officiella vänsterradikalismen var. Allt bittert och frätande som Rosa Luxemburg dittills skrivit om radikala partisekreterare och partiredaktörer överträffades av verkligheten. Riksdagsgruppens nakna förräderi grinade de proletära massorna i ansiktet. Det förlamade de få ledamöter som var beslutna att göra det minimala genom att brännmärka kriget offentligt och rösta mot krediterna.

Och den handlingsförklaring som drabbade Liebkecht den 4 augusti drabbade också de bästa kretsarna inom arbetarklassen. Man hade känslan av att det absolut inte tjänade något till att skriva något mot partiets sammanbrott. Man hade ju ändå skrivit för den revolutionära socialismen i femton år, och vad hade det hjälpt?

Rosa Luxemburg var under ett par dagar överväldigad av vild förtvivlan. I hennes vänkrets fruktade man att hon var svårt hjärtsjuk. Men hon reste sig snart igen och började som en av de första kampen mot förräderiet.

Rosa Luxemburgs kamp mot kriget

Hon reste runt i hela Tyskland, försökte återfinna de avslitna trådarna och satte sig in i situationens möjligheter. I pressen var det bara den lilla partitidningen i Gotha som stod till hennes förfogande och där började hon kampen mot alla bedårande fraser regerings-socialisterna använde för att förvirra massorna. Den ståndpunkt Rosa Luxemburg intog redan från krigets första dagar var självklar för henne. Hon hade nått fram till den redan tjugo år tidigare i den polska socialismens programmatiska diskussioner.

Kriget hotade att tillintetgöra enskilda staters nationella oberoende. Den som ansåg att proletariatet hade ett särskilt intresse av en nationalstat måste stödja nationens försvar. Försvaret av en stats nationella oberoende innebar i verkligheten hot mot andra staters nationella oberoende. Det var dock en överlevnadsfråga för proletariatet i det andra landet att försvara dess nationella oberoende. Beteckningen socialpatriotism som uppstått i programdiskussionen inom den polska socialismen under 1893 fick nu en internationell betydelse. För socialpatrioterna fanns här en olöslig motsättning mellan proletärernas intressen i olika länder.

De hade alla intresse av att försvara sitt eget lands oberoende och alla blev i den imperialistiska verkligheten till verktyg för att förstöra andra länders oberoende. De vacklande delarna inom socialismen sökte lösa den motsättningen genom att sluta ögonen för verkligheten och förespråka ett krigsslut utan segrare eller besegrade.

Socialpatrioterna, som blivit till socialimperialister, förklarade inte bara att blod är tjockare än vatten, utan också att ett eventuellt underkuvande av andra folk skulle vara ett historiskt framsteg. Det skulle ligga i proletariatets intresse, eftersom det skulle leda till samma koncentration på politikens område som trustbildningen ledde till på ekonomins område.

Den marxistiska och kommunistiska ståndpunkten, som utvecklats genom Rosa Luxemburgs teoretiska arbete, ställde frågorna helt annorlunda. Om borgarklassen i ett erövrarland undertrycker en del av världsproletariatet, så att det förlorar en del av sina politiska rättigheter, måste det bekämpas. Men erövringen inskränker också en del av de politiska rättigheterna för proletariatet i den segerrika nationen. Samma organ som till exempel skulle undertrycka det belgiska proletariatet i den tyska borgarklassens intresse vid en tysk seger skulle också undertrycka det tyska proletariatet.

Lösningen låg emellertid inte heller i en seger för ententen. Som krigets utgång visar har det nu lett till att det tyska proletariatet är politiskt, ekonomiskt och nationellt utsugat och undertryckt. För det måste ententen skaffa sig en apparat som också kommer att undertrycka arbetarna i ententens länder.

I ett tidigare stadium av den historiska utvecklingen var den enda möjliga lösningen att kämpa för demokratin i det segerrika landet, en gemensam kamp för proletariatet i den segerrika och besegrade nationen. Den lösningen var ofullkomlig, som alla lösningar inom kapitalismen. Ty kapitalismen tillåter ingen verklig demokrati och således inte heller något verkligt upphävande av det nationella förtrycket.

Under de världshistoriska betingelserna för kriget 1914-18 finns det redan en objektiv möjlighet att omvandla det kapitalistiska samhället till ett proletärt. Under dessa villkor utgör den sociala revolutionen – krossandet av den kapitalistiska staten, bildandet av den proletära staten utan utsugning – den historiska lösningen. Inte nationellt försvar av kapitalistiska länder utan social revolution, proletariatets diktatur, förbund av proletära stater.

Det var det rätta svaret från en kommunistisk ståndpunkt och Rosa Luxemburg gav det svaret 1914. Hon kunde ge det utan tvekan, ty den ståndpunkten var förberedd genom hennes ungdoms teoretiska arbete. Men det handlade inte om att i propagandan företräda en teori, en

ståndpunkt. Det handlade om kamp, om att trotsa alla faror och gå ut bland massorna för att bygga en revolutionär underjordisk organisation. Med tanke på att de tyska kamraterna vant sig vid fredliga legala förhållanden såg det ut som en nästan omöjlig uppgift.

I november 1914 reste jag till Schweiz för att försöka vinna *Berner Tagwacht* som utländskt organ för den tyska oppositionen. När jag återvänt kom jag överens med kamrat Franz Mehring om detaljerna i den illegala nyhetsförmedlingen. Franz Mehring berättade då för mig att Rosa Luxemburg fruktade att tyskarna om de gav sig in i konspirationer lättare än om de gjorde allt öppet skulle hamna i polisens händer.

Men där det finns en revolutionär vilja övervinns också alla tekniska hinder. Kretsen kring Rosa Luxemburg blev bärare av den radikala tyska oppositionen. Trots ständiga gripanden, trots bristen på materiella resurser, lyckades flertalet inom den tidigare vänsterradikala oppositionen inom partiet samlas och organiseras illegalt.

Liebknachts framträdande i riksdagen blev en kampsignal utåt. Men det var Rosa Luxemburgs framträdanden på hundratals partimöten, och den skriftliga illegala propaganda som hon organiserade i början av 1915, som samlade den vänsterradikala oppositionen inom partiet.

Kampen föregick på två fronter. Den vände sig mot de officiella socialdemokratiska företrädarna, männen från 4 augusti, liksom mot de förment oppositionella, sådana som Haase och Ledebour. De framträdde i riksdagsgruppen som motståndare till kreditbeviljning, men de röstade med alla krafter mot en öppen opposition inom partiet. De svingade partienhetens fana och målade splittringsfaran på väggen.

Kampen riktade sig med full kraft mot teoretikern för denna så kallade opposition, mot Karl Kautsky. Denne kunde inte resa sig ens efter det fullständiga sammanbrottet för sin politiska linje. Han talade tvärtom om Internationalen som ett redskap för klasskampen i fred och för freden i krig, och visade därmed att han var helt oförmögen till en revolutionär omvändelse.

Rosa Luxemburgs krets vände sig till massorna genom flygblad och genom de så kallade *Spartakusbreven*, vilka emellertid inom kort konfiskerades och upphörde att existera. Dessförinnan hade de dock gjort Rosa Luxemburgs grupp känd som Internationalen-gruppen.

Fängelsetiden

Regeringen kände naturligtvis till Rosa Luxemburgs verksamhet. Men hon lät sig inte snärjas i myndigheternas garn, trots alla polisspioner. Då lät de helt enkelt spärra in henne för att avtjäna det straff som domstolen i Frankfurt dömt henne till för hennes tal mot militarismen – trots att det straffet helt tydligt upphävts av beslutet om amnesti.

Rosa Luxemburg försvann bakom fängelsegaller, och med korta avbrott skulle hon förbli i fängelse tills den tyska imperialismen föll samman och novemberhändelserna 1918 sprängde fängelsedörrarna.

Men ingen övervakningskonst kunde hindra Rosa Luxemburg från att hjälpa sina kämpande kamrater. Junius-pamfletten och otaliga artiklar om alla avgörande frågor för rörelsen skrevs i fängelset och smugglades ut av hennes vänner. Det var bara möjligt på grund av hennes varma mänsklighet och enkla mänskliga förhållningssätt till vakterna och till de offer för kapitalismen som hon var inspärrad tillsammans med, vilket skapade en atmosfär av vänskaplig delaktighet och kärlek omkring henne.

Rosa Luxemburg var avskuren från världen och fick mycket knapp information om läget i Ryssland, och hon var full av oro för den ryska revolutionens öde. Hon fruktade att den tyska imperialismen skulle lyckas strypa revolutionen i Ryssland. Därför var hon också kritisk till de ryska bolsjevikernas taktik i fredsfrågan.

Kautskys anhängare använde hennes kritik mot bolsjevismen som förevändning att inte röra ett finger för att mobilisera den tyska arbetarklassen till verkligt revolutionär kamp. På det sättet bidrog de i själva verket till att skapa en situation där den ryska revolutionen hotades av det internationella läget. Rosa Luxemburgs kritik slutade däremot alltid med en appell till tyska arbetarna där hon gjorde dem ansvariga för de faror som hotade den ryska revolutionen.

Och därför visste vi alltid när vi läste Rosa Luxemburgs artiklar i *Spartakus* att vi, trots hennes kritik av oss, var eniga med henne i handling. Hon försökte uppfylla samma plikt i Tyskland som vi gjorde i Ryssland.

Novemberrevolutionen

När novemberrevolutionen öppnade fängelsedörrarna för henne var också våra meningsskiljaktigheter över. Det var också bästa beviset för att våra skillnader inte var av principiell karaktär. Med full energi störtade hon trots sin dåliga hälsa ut i rörelsen. Hon uppfyllde där en revolutionärs främsta uppgift. Hon började med järnhård energi och flammande lidelse kampen mot novemberrevolutionens illusioner. Hon kämpade mot demokratins illusioner, för den ryska revolutionens lösning, för proletariatets diktatur och makt åt arbetarråden.

Sådana som Hilferding och Kautsky stämde åter upp sin visa om att hon schablonmässigt överförde ryska erfarenheter till Tyskland. Men sången fastnade i halsen på dem när de oavhängiga socialdemokraterna, som i november inte lyssnat på Rosa Luxemburgs varningar utan vilseletts av majoritetslisterna, i januari bröt ihop politiskt och försökte rädda sig över till "den ryska lösningen".

Spartakusförbundets program offentliggjordes i början av december. I korthuggna satser inleddes det tyska proletariatets kamp för sin egen diktatur teoretiskt, och det var Rosa Luxemburg som hade skrivit programmet. Hon var eldsjälens bakom *Rote Fahne*, den tyska revolutionens organ. I slutet av december var hon med och grundade den tyska kommunismen som eget parti.

Hennes tal vid partidagen visade hur klart hon såg vägen framåt. Hon varnade de unga, framstormande trupperna för överdriven entusiasm och talade för ett deltagande i valet till nationalförsamlingen. Hon såg att vägen till seger i Tyskland skulle bli mycket svårare och mycket längre än i Ryssland, och främmande för revolutionära fraser som hon var drog hon öppet konsekvenserna utan att vara rädd för att någon som Rühle kunde anklaga henne för opportunism.

Rosa Luxemburgs betydelse

Rosa Luxemburg föll vid början av den långa martyrväg som blir det tyska proletariatets väg till makten. Hennes råd kommer inte längre att hjälpa den tyska arbetarklassen. Råd som inte bara utgick från nuet utan tog hänsyn till hela arbetarrörelsens historia och alla dess lärdomar. Råd som förklarar nutiden med hjälp av dåtiden, för att förbereda framtiden.

Rosa Luxemburgs piskande, eldande ord åhördes av massorna med religiös iver. Bakom dem såg de den stora kämpande själ som var beredd att dö för vart och ett av sina ord. De orden kommer inte mer att genljuda.

Men Rosa Luxemburgs skrifter, som de tyska kommunisterna trots allt arbete måste finna tid och medel att ge ut, utgör en skatt. Så länge det tyska och internationella proletariatet kämpar för sin befrielse, så länge kommer de att ha största nytta av hennes verk. Rosa Luxemburgs betydelse för det tyska och internationella proletariatet ligger inte i det förflutna. Den ligger först i framtiden, då breda kretsar av kommunister kommer att ta intryck av hennes samlade skrifter.

Det innebär inte att vi kommunister delar alla hennes åsikter. Anton Pannekoek har kritiserat hennes bok om kapitalackumuleringen. Den som skriver dessa ord har kritiserat de positiva förslagen i Junius-pamfletten. Men ingen som vill tala i kommunismens namn och som tänker kommunistiskt kan lägga ifrån sig hennes skrifter utan att inse att med Rosa Luxemburg dog kommunismens största, djupaste teoretiska huvud. Hon är vår ledare, och kommunistiska arbetare kommer att kunna lära av henne ännu i flera årtionden.

Rosa Luxemburg hävdade alltid att det viktiga inte var enstaka resultat av den marxistiska analysen utan den marxistiska metoden. På samma sätt måste vi behandla Rosa Luxemburgs skrifter och läror. Det är inte genom sina enskilda slutsatser utan genom sin metod som hon bildar skola i kommunismen.

Men hon är också av största betydelse ur en annan synpunkt. Hon var lika djupt förankrad i de polska, ryska och tyska arbetarrörelserna. Hon var genom sina djupa historiska kunskaper lika förtrogen med den franska och engelska socialismen. Därigenom är hon internationalismens företrädare inom den kommunistiska rörelsen. Förlusten av Rosa Luxemburg är inte bara en förlust av en tysk kommunistisk ledare. Det är också en förlust av en av de mest framträdande internationalisterna i vår rörelse.

Och från ytterligare en ståndpunkt är Rosa Luxemburgs livsverk av utomordentlig betydelse: Just därför att hon var verksam i två olika rörelser på olika utvecklingsnivå tvingades hon att aktivt tänka igenom problemen i den internationella arbetarrörelsens alla faser. När hennes samlade skrifter föreligger kommer de att innehålla alla den internationella socialismens problem historiskt förbundna med varandra.

I kampen om den polska socialismens program tänkte hon igenom frågan om proletariats självständighet från borgarklassen. I kampen mot revisionismen tänkte hon igenom frågan om det självständiga arbetarpartiets kompromisser med borgarklassen. I frågan om den ryska revolutionen och i kampen för masstrejken i Tyskland lade hon fram frågan om hur proletariatet skulle kunna mobiliseras för att ta makten. Hennes artiklar under tiden före och under den tyska revolutionen ställde oss inför frågan om världsrevolutionen.

Rosa Luxemburg var inte bara en tänkare och kämpe inom den tyska kommunismen. Inget mänskligt var henne främmande. Denna stora mänsklighet fängslade var och en som kom i beröring med henne. Denna mänsklighet nådde sin yttersta punkt när hon föll i kampen för den sak hon stridit hela livet för.

När januarirörelsen slogs ned tänkte Rosa Luxemburg inte för ett ögonblick på flykt. Ingen av de kamrater som kände henne vågade föra fram tanken på att fly. Det var tillräckligt svårt att övertala henne att hålla sig gömd. Då massorna blödde, ville hon inte tänka på sig själv.

Hon dog på sin post och hennes blod kommer att tala för den sak hon tjänade. Det kommer att ge henne en åhörarskara som hon inte skulle ha haft i livet. Som en symbol vilar hon vid tröskeln av den tyska proletära revolutionen. Hon visar det tyska proletariatet vem som kämpat för dess sak. Hon visar det tyska proletariatet vem som den kapitalistiska världen såg som sin farligaste fiende. Hon visar det tyska proletariatet vilken fana som är den enda det kan segra under.

Rosa Luxemburgs blodiga, sönderslitna kropp är den tyska kommunismens fana. Berlins arbetare drog i hundratusental ut bakom denna kropp som gömts av kontrarevolutionens drängar. Varje år kommer vi på Rosa Luxemburgs dödsdag att kunna se hur stora massor som ännu hör hennes rop ur graven.

Översättning av Maria Sundvall ur Ernest Mandel/Karl Radek, *Rosa Luxemburg, Leben – Kampf – Tod*, ISP 1986